але приносить гарні результати: формує позитивне ставлення до педагога оточуючих, робить спілкування з ним приємним та комфортним.

Отже, чим яскравіша палітра іміджевих рис, гармонійніше їх поєднання, чим більше вони відповідають духовній, моральній, особистісній, професійній зрілості особистості, тим багатший, колоритніший та привабливіший її позитивний імідж.

Література

1. Калюжный А. А. Психология формирования имиджа учителя / Калюжный А. А. - М., 2004. – 204 с.
2. Шепель В.М. Имиджелогия: секреты личного обаяния / Шепель В.М. – М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997. – 320 с.
3. Маркова А.К. Психология труда учителя / Маркова А.К. – М.: Просвещение, 1993. – 193с.
4. Браун Л. Имидж: путь к успеху / Браун Лиллиана. – Питер, СПб, 2001. – 192 с.
5. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад, М.:, 2008. – 528с.
6. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. — 2-е видання, випр. і доп. Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985 — 966с.
7. Сергеев И.С. Основы педагогической деятельности: Учеб. пособие. / Сергеев И.С. - СПб. : Питер, 2004.– 316 с.: ил. – (Серия «Ученого пособия»).,

Сінякова Л.В. Формування іміджу майбутнього викладача вищого навчального закладу

Анотація. *У статті розглянуто проблему формування професійного іміджу майбутнього викладача вищого навчального закладу як необхідна складова налагодження успішної педагогічної взаємодії. Доведено, що позитивний імідж викладача справляє великий виховний вплив на студентів, формує позитивне ставлення до процесу навчання, до предмета та до викладача.* ***Ключові слова:*** *імідж, професійний імідж, професійна компетентність, педагогічне спілкування.*

Синякова Л.В. Формирования имиджа будущего преподавателя высшего учебного заведения.

Аннотация. *В статье рассмотрена проблема формирования профессионального имиджа в деятельности будущего преподавателя вуза как необходимая составляющая налаживания успешной педагогического взаимодействия. Доказано, что положительный имидж преподавателя оказывает большое воспитательное воздействие на студентов, формирует позитивное отношение к процессу обучения, к предмету и к преподавателю.* ***Ключевые слова:*** *имидж, профессиональный имидж, профессиональная компетентность, педагогическое общение.*

Sinyakova L.V. Forming the image of the future of higher education teachers

Annotation. *The article deals with the problem of forming a professional image in the work of the future teacher of high school as a necessary component of establishing a successful teacher interaction. It is proved that a positive image of the teacher has a great educational impact on students , creates a positive attitude to learning , the subject and the teacher.* ***Keywords:*** *image, professional image , professional competence, pedagogical communication.*

СЛОБОДЯНЮК Т.Б.,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

УДК 378.147

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ

Навчальна дисципліна “Педагогіка вищої школи” входить до складу нормативної частини навчального плану для підготовки фахівців за магістерською програмою. Її мета – сформувати у студентів наукові знання про педагогіку як науку, її цілі та завдання, основні педагогічні категорії; сформувати уміння щодо організації навчальної та виховної роботи у вищому навчальному закладі для подальшого виконання майбутнім фахівцем під час професійної діяльності науково-дослідних, педагогічних та керівних функцій. Реформа сучасної вищої школи висуває підвищені вимоги до нової генерації педагогів, які великою мірою визначають подальший життєвий і професійний шлях тих, кому жити й творити у третьому тисячолітті. Проблема педагогічної взаємодії «викладач-студент» у вищих навчальних закладах представлена багатовекторною. Вона досліджувалася науковцями в різних аспектах. Навчальна робота має потенціал для розвитку комунікативних здібностей і рис, необхідних для результативності взаємодії в педагогічному процесі викладача й студентів, а внаслідок, міцність взаємин "викладач-студент" у виконанні навчальних завдань. Поліпшити якість вищої освіти в нашій країні може, на нашу думку, модульно – рейтингове навчання, яке вперше було впроваджене в 60-ті роки в США і нині швидко розповсюджується в англомовних країнах та Західній Європі. Нова технологія докорінно змінила педагогічні стосунки між студентом і викладачем і сприяла більш якісній підготовці фахівців. На ефективність формування спеціаліста такого зразка значно впливає зміст і особливості взаємодії всіх учасників освітнього простору вищої школи: керівників, професорсько-викладацького складу, наукових працівників лабораторій, методистів і, звичайно ж, студентів. Ідеї організації конструктивної педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі розкрито у працях відомих педагогів-дослідників. Особливий інтерес у межах обраної нами теми викликають роботи тих авторів, у яких предметом спеціального дослідження є

сутність комунікативної культури, її функції, а також можливості позааудиторної роботи щодо вдосконалення цього особистісного утворення (Б. Бушельова, А. Годлевська, М. Лазарєв, О. Леонтьєв, Г. Потиліко, Л. Савенкова, В. Садова, І. Тимченко, В. Ширшов, та ін.). Спеціаліст повинен не просто адаптуватися до стрімких соціальних, економічних, ідеологічних змін, але й уміти аналізувати процеси, що відбуваються, прогнозувати їхній розвиток, накреслювати шляхи подальших перетворень. Однак, недостатньо представленим у теоретико-методологічних визначеннях є феномен навчальної взаємодії «викладач-студент», складові навчальної взаємодії «викладач-студент», місце цієї взаємодії та роль у процесі навчання, вплив форм і методів навчання на організацію навчальної взаємодії «викладач-студент», формування в майбутніх викладачів уміння управляти навчальною взаємодією тощо. Під педагогічними умовами організації навчальної емоційної взаємодії ми розуміємо сукупність педагогічних явищ (стосунків, засобів тощо), що ймовірно впливають та обумовлюють протікання навчальної емоційної взаємодії й забезпечують викладачеві можливість організації активної навчальної діяльності студентів. На жаль дослідженню динаміки комунікативної культури студентів у співпраці викладач-студент в навчальній діяльності, визначенню факторів і умов, що позитивно впливають на рівень її розвитку, а також можливостей навчальної роботи вищої школи щодо формування цього особистісного утворення не приділялося достатньої уваги. Адже аудиторна робота у вищому навчальному педагогічному закладі – це тривалий і багатоплановий процес. Тому вивчення настільки складного за своєю структурою та формами проведення педагогічного процесу має здійснюватися на різних рівнях (планування, проведення й аналізу результатів). Лише вивчаючи її на різних рівнях, зіставляючи отримані дані, ми можемо одержати відомості про стан і результативність системи навчальної роботи в процесі підготовки майбутнього фахівця до професійно-педагогічної діяльності, про педагогічні умови, що сприяють підвищенню виховних можливостей позааудиторної роботи щодо формування культури особистості майбутніх викладачів і комунікативної культури зокрема. Конкретизація характеристики структурних компонентів та етапів навчальної взаємодії «викладач-студент» дає підстави для певних узагальнень: у психолого-педагогічних дослідженнях відсутня єдність думок щодо чіткого розмежування понять «взаємодія», «діяльність» і «спілкування», що свідчить не тільки про розбіжності позицій учених, а й переконує, що поняття «взаємодія» багатомірне, багатогранне, багатоаспектне. Розглянувши названі поняття у взаємозв'язку, можна зробити такі висновки: у широкому розумінні взаємодія людини з іншими людьми - особливий тип зв'язку, впливу, що передбачає взаємовпливи та взаємозміни. Серед них особливе місце відводиться спілкуванню і спільній діяльності. Згідно з теоретичними положеннями, що розкривають зміст, структуру та механізм формування педагогічної культури спілкування можна зауважити, що це складний, динамічний та керований процес. Його успішність обумовлена сукупністю педагогічних умов, які забезпечують наявність комунікативного педагогічного середовища, максимально наближеного до ситуацій спілкування в педагогічному процесі, викладацькій діяльності. Визначення конкретних заходів щодо співпраці викладача і студентів зумовлене пошуком причин, що негативно впливають на рівень готовності до педагогічного спілкування та виявленням педагогічних умов, що позитивно впливають на динаміку рівня комунікативної культури студентів під час організації позааудиторної виховної роботи в студентських академічних групах.

Ми зупинилися на висвітленні психолого-педагогічної взаємодії викладача сучасного вищого навчального закладу і студентів, оскільки саме тут приховані резерви міжособистісних стосунків. Це питання має дві особливості: підготовка викладачів у плані формування їхньої психологічної компетентності; особистісні особливості викладачів, що сприяють ефективності процесу взаємодії в системі «викладач-студент». Педагогічна взаємодія - це сумісні контакти (довгі чи тимчасові), метою яких є зміни в поведінці, діяльності і стосунках. На нашу думку, педагогічна взаємодія є невід'ємною складовою педагогічного процесу і пронизує всі його основні компоненти, це основний спосіб реалізації педагогічного процесу, що передбачає взаємну активність та взаємозумовленість дій педагога і студентів з обов'язковим виникненням зворотного зв'язку й самостійного взаємовпливу суб'єктів, що виявляється в самовихованні та самонавчанні.

Педагогічний процес у ВНЗ включає складну багатоярусну систему взаємодій. Центральною ланкою процесу навчання є дидактична взаємодія, під якою ми розуміємо зв'язок особистостей у процесі навчання, що реалізується через спільні дії й характеризується впливом учасників один на одного. Це безпосередня взаємодія викладача і студентів під час навчання. Вона, у свою чергу, складається із емоційної взаємодії і інтелектуальної взаємодії. Під емоційною взаємодією ми розуміємо зв'язок особистостей, що характеризується єдністю емоційного впливу й реалізується через спільні дії. Отже, сучасна психологічна наука розглядає взаємини викладачів і студентів як особливий соціально-психологічний феномен і важливу складову цілісного педагогічного процесу підготовки фахівця у вищому навчальному закладі. Однією з актуальних проблем сучасної педагогічної теорії і практики вищої школи є організація навчальної взаємодії «викладач-студент». Позитивна взаємодія, що спирається на емоційний потенціал суб'єктів процесу навчання, дозволяє акумулювати пізнавальну активність студентів, суттєво підвищувати рівень мотивації й ефективність процесу навчання загалом. У науковому обігу здебільшого застосовується термін «педагогічна взаємодія», мова йде про взаємну активність педагога й студента в педагогічному процесі та підготовку до неї з боку майбутніх викладачів. Гуманізація, демократизація та гуманітаризація національної системи вищої освіти, її спрямованість на європейський освітній простір і переорієнтація на гармонійний розвиток особистості студента шляхом ефективного формування пізнавальної діяльності в навчальному процесі вищого навчального закладу потребує певних взаємин між суб'єктами навчального процесу, визначення мети, змісту й методик професійної освіти, наповнення їх особистісним змістом і цінностями майбутньої професійної діяльності, збагачення особистісно-розвивальними та діяльнісними технологіями навчання. Цілісний аналіз суті навчальної взаємодії дозволив констатувати, що сутність навчальної взаємодії виявляється в стосунках, спілкуванні, взаємному впливові, а проявом є стиль навчальної взаємодії, серед якого можна виділити: емоційно-особистісний, особистісно-вибірковий, емоційно-ситуативний і емоційно-негативний. Структурні

компоненти навчальної взаємодії (проектувальний, конструктивний, організаційний, комунікативний, рефлексивний, аналітико-прогностичний) визначають оволодіння суб'єктами взаємодії необхідними знаннями, уміннями та навичками організації навчальної взаємодії.

Результат навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі значною мірою визначається характером взаємодії між студентами й викладачами, організацією спрямованого спілкування між ними. При цьому викладач вищої школи залишається основною ланкою в системі формування особистості фахівця. Викладач здійснює вплив на студентів не лише змістом своїх лекцій та інших навчальних занять, але й всією своєю особистістю, поведінкою, звичками, манерами, своїм ставленням до справи, науки, інших людей і в першу чергу - до студентів. У психології вищої школи розроблені основні вимоги до взаємин у системі «викладач-студент», які найбільш ефективно позначаються на процесі навчання й виховання студентів: взаємодія факторів співробітництва під час організації педагогічного процесу; уникнення авторитарних форм педагогічного впливу, орієнтація педагогічного спілкування на професійний інтерес студентів; включення студентів у різні форми початкової дослідницької діяльності; створення умов для підвищення активності; забезпечення наукового співробітництва студентів і викладачів; реалізація системи неофіційних, нерегламентованих контактів викладачів і студентів. Необхідна участь професорсько-викладацького складу в студентському дозвіллі, спланована виховна робота кураторів у гуртожитках.

Педагогічний досвід, аналіз наукових джерел переконливо свідчать, що підвищення комунікативної культури, успішність формування професійного рівня залежить від застосування якісно нових засобів і підходів до визначення мети чи змісту педагогічної освіти, від суттєвої перебудови вже наявних способів організації навчально-виховного процесу вищої педагогічної школи. Навчальна взаємодія «викладач-студент» у навчальному процесі вищої школи буде ефективною, якщо забезпечити такі педагогічні умови: поповнення змісту підготовки майбутніх викладачів теоретичними і практичними питаннями щодо організації навчальної взаємодії між викладачем і тими, хто навчається; використання особистісно-орієнтованих технологій, методів і прийомів навчання, що забезпечують пізнавальну активність і позитивні емоційні стани.

Отже, в умовах сучасних освітніх трансформацій суть навчально-виховного процесу в педагогічній теорії та практиці розглядають як організацію суб'єкт- суб'єктної взаємодії його учасників, спрямованої на узгодження зовнішніх впливів з внутрішніми властивостями особистості, що забезпечує зміни у її свідомості та поведінці. Така інтерпретація відповідає сучасній освітній парадигмі, новим концептуальним підходам. За умов організації навчального процесу як взаємодії рівноправних суб'єктів змінюються функції викладача і студента у вищій школі. На противагу традиційному домінуванню над пізнавальною діяльністю студентів викладач виконує опосередковану роль у їхньому навчанні й вихованні, сприймає та ставиться до кожного як суб'єкта саморозвитку, сприяє та підтримує їх у професійному та особистісному самовизначенні.

Література

1. Державна національна програма "Освіта": Україна XXI століття"(1994).
2. Коротяєв Б.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Коротяєв Б.І., Гришин Е.А., Устенко А.А.– К., 1990. – 231 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. / Фіцула М.М. – К., Альма-матер, 2001. – 528 с.

Слободянюк Т.Б. Забезпечення педагогічних умов взаємодії викладача і студентів у навчальній роботі

Анотація. *У статті визначаються педагогічні умови навчальної взаємодії викладача і студентської молоді.* ***Ключові слова****: «викладач-студент», навчальний процес, педагогічна взаємодія.*

Слободянюк Т.Т. Обеспечение педагогических условий взаимодействия преподавателя и студентов в учебной работе

Аннотация. *В статье определяются педагогические условия учебного взаимодействия преподавателя и студенческой молодежи.* ***Ключевые слова:*** *«преподаватель-студент», учебный процесс, педагогическое взаимодействие.*

Slobodyanyuk T. Providing of educational interaction conditions of teachers and students in the educational work

Annotation. *The pedagogical terms of educational cooperation of teacher and student young people are determined in the article.* ***Keywords:*** *"teacher-student", learning process, pedagogical interaction*

СМІКАЛ В.О.,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
м. Київ

УДК 378.7:18:37.01

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Сучасні процеси розвитку суспільства зумовлюють необхідність розробки культурологічних підходів до вирішення проблем виховання та освіти. Основною рушійною силою відродження і створення якісно нової національної культури є педагоги. Саме висококультурна особистість викладача є передумовою забезпечення успішного освітнього процесу.

Культура є специфічний спосіб буття, який визначає весь спектр практичної і духовної активності людини, її ставлення до оточуючого світу й самої себе, тобто є універсальною культурною реальністю. До